

NESTAČÍ BÝT ZALEZLÝ NĚKDE V KOSTELE

Svatopluk Karásek (*1942)

V jednom starším interview pro časopis Reflex (18. 12. 2000) odpovídal evangelický farář a hudebník Svatoopluk Karásek na otázku týkající se tématu víry, kázání a politického postoje: „Vždycky říkám, že politika v podstatě patří do víry, že jsme zodpovědní za dobu, v níž žijeme. Taky jsem podepsal Chartu. Velice mírný německý teolog Dietrich Bonhöffer se nakonec zapojil do atentátu na Hitlera a zemřel v koncentráku. Říkal, že byl konsternován, že přes šedesát procent věřících v Německu hlasovalo pro Hitlera, přesto že již platily ty hrozné protižidovské zákony. Přeci nestačí být zalezlý někde v kostele, modlit se otčenáš a tvářit se, že nemám co do činění s tím, co se děje kolem. Jsem pro, aby křesťan cítil odpovědnost a angažoval se. Na druhou stranu se dá kazatelna využívat k různým extempore. Zažil jsem to ve Švýcarsku, kde hodně mých kolegů farářů bylo levicového smýšlení. Seděl jsem tam jako posluchač a trpěl jako zvíře, když si tam ventilovali svoje levicový myšlenky. To je přeci věc k diskusi u stolu, kde mohu oponovat. Když ale sedím dole, nezbývá než svírat ruce v pěst. [...] O politiku mi jde, považuju to za hrozně důležitý, ale nechci kazatelnu zneužívat k politikaření.“ Tento citát na úvod Karáskova stručného portrétu jeho přístup dobře vystihuje.

Svatoopluk Karásek se narodil 18. října 1942 v Praze jako třetí dítě Petra a Doubravky Karáskových. Otec pracoval jako úředník a po komunistickém převratu v únoru 1948 byl krátce vězněn: „Táta byl skvělý, rovný chlap. [...] Po něm jsem snad podědil jistou sílu osobnosti. Vzdávají se jen srabi. Podle toho jsem se snažil vždycky žít a on byl pro mě vzor. Ale věřící nebyl, až na sklonku života. Víru v rodině udržovala máma. Nechala nás děti pokřtít, vodila nás na kázání a také mi ve škole domluvila hodiny katechismu. Chodil jsem na ně jen se dvěma nebo třemi kluky z celé školy.“

V roce 1956 nastoupil Karásek na střední zahradnickou školu v Děčíně, z níž byl pro svéhlavost vyloučen, znovu přijat a opět vyloučen: „První konflikt jsem měl hned druhý den. Když vychovatel prohlásil, že dnes může věřit v Boha jen idiot, přihlásil jsem se. ‚Moje máma v Boha věří a žádný idiot není,‘ [...] Třída řvala smíchy, vychovatel zbrunátněl a vyvekl mě za dveře, že si to se mnou vyřídí.“ V roce 1958 přešel na vinařskou školu v Mělníku, kde se seznámil s Vratislavem Brabencem, saxofonistou, básníkem a pozdějším členem undergroundových The Plastic People of the Universe neboli PPU: Sblížení přerostlo v mnohaleté přátelství. Karásek jako mladý muž sportoval (závodně plaval, hrál basketbal a volejbal), zajímal se o hudbu, psal písňové texty, četl beatnickou poezii. S Brabencem založil kapelu a začali hrát divadlo, s nímž se dokonce dostali do jakési celostátní soutěže,

avšak byli z ní vyřazeni kvůli školnímu posudku, v němž se pravilo, že mají špatný vliv na mladou generaci.

Roku 1961 Svatopluk Karásek odmaturoval, podal si přihlášku na Komenského evangelickou bohosloveckou fakultu v Praze, ale nebyl přijat. Aby ho neodvedli na vojnu (v ČSSR byla tehdy všeobecná branná povinnost) nastoupil do kladenských dolů, kde musel podepsat smlouvu na deset let. V roce 1964 se s pomocí evangelického teologa J. L. Hromádky ze smlouvy vyvázal, znovu se přihlásil ke studiu a tentokrát úspěšně – o rok později začal na stejné fakultě studovat též Brabenec. Ve třetím ročníku Karásek školu přerušil a narukoval na vojnu, kde se soustavně dostával do potíží. Kupříkladu během šestidenní války odevzdal během bojové pohotovosti velícímu důstojníkovi zbraň, aby tak demonstroval, že v rozporu s komunistickou politikou, a tudíž i armádní strategií stojí na straně Izraele. Tehdy se Karásek ocitl na psychiatrii a armáda dospěla k závěru, že je pro ni nepoužitelný.

Vrátil se na vysokou školu, v květnu 1968 dokončil studia, oženil se a nastoupil na první farářské místo ve Hvozdnici nedaleko Prahy: *„Tam byl – řekněme – zdevastovaný sbor, protože tam osm let neměli faráře. V osmašedesátém režim zrušil církevní tajemníky, tak mi řekli, abych si šel zkusit své nové metody, že tam nemám co zkazit, protože tam jsou jenom dva věřící. Za rok se mi podařilo, že byla vesnice na nohou a kostel plný lidí.“* Mezitím ovšem Československo okupovaly „spřátelené“ armády Varšavské smlouvy, s normalizací se vrátil pevný státní dohled nad církvemi a s ním i církevní tajemníci (zástupci státu, kteří ten dohled vykonávali): *„Synodní rada dostala pokyn, že systemizované místo ve Hvozdnici bylo už před osmi lety zrušeno a žádný farář tam být nemá. Namítali jsme, že se to stalo kvůli malé účasti lidí a teď je veliká. Marně. [...] Odmítl jsem odejít. Který pastýř by opustil stádo, sotva vlk zavýje? Jenže on vzápětí kousl. Vzali mi státní souhlas. Zkusil jsem to pak ještě v Novém Městě pod Smrkem. Tam za mnou pro změnu přijel církevní tajemník z Liberce a chtěl, abych zařídil, že do kostela nebude chodit tolik mládeže. Co jsem mu na to mohl říct? Moje snaha byla přesně opačná.“*

Po ztrátě státního souhlasu pro výkon duchovní služby, jak zněl oficiální termín, si musel Svatopluk Karásek najít jiné zaměstnání. V roce 1972 nastoupil jako kastelán na hrad Houska, kde prožil se ženou Stáňou a dětmi několik let. Tehdy už skládal písně, v mezích možností před přáteli a známými vystupoval, hraní pro něj bylo formou kázání. Postupně se stal přirozenou součástí formujícího se undergroundu, v září 1974 už vystupoval na neoficiálním Festivalu druhé kultury v Postupicích a na sklonku téhož roku nahráli PPU v improvizovaném studiu na hradě Houska album Egon Bondy's Happy Hearts Club Banned.

Karásek se dál setkával také s evangelickými faráři okruhu takzvané Nové orientace, jezdili za ním Miloš Rejchrt, Alfréd Kocáb či Jan Šimsa.

Roku 1976 ještě Karásek vystoupil na II. Festivalu druhé kultury v Bojanovicích, poté komunistický aparát proti undergroundu zasáhl a Karásek byl spolu s dalšími zatčen: *„Policie nás sice ‚mapovala‘, ale vypadalo to, že spíš žádný zákrok nepodniknou. Pak zničehonic sebrali asi šestnáct nebo sedmnáct lidí. Během jednoho dne jsme všichni byli na Ruzyni. Já jsem tomu nevěřil. Když mě brali, tak jsem říkal: ‚To je nějaký omyl, já tady zpívám písničky, už je rok 1976, tak není možný, aby nás za tohle zavřeli.‘ Vedle v cele byl Vráťa Brabeneč, a ten hrál jenom na saxofon a neřekl nikdy ani slovo. Tak jsem si říkal, toho přece už vůbec nemůžou zavřít!“*

Okresní soud v Praze odsoudil čtyři zatčení: básníka a hudebníka Ivana Martina Jirouse, básníka a hudebníka Pavla Zajíčka, Svatopluka Karáska a Vratislava Brabence. Nejvyšší trest, osmnáct měsíců nepodmíněně, dostal Jirous, Karásek byl za „výtržnictví“ odsouzen na osm měsíců. Odůvodnění obžaloby jeho trestný čin charakterizuje typicky estébáckým jazykem: *„Obviněný Karásek [...] zpíval písně svého repertoáru. [...] Texty písní obsahovaly vulgární výrazy a obviněný Karásek sám písně uváděl neslušným způsobem, který vysvětloval trémou před obecnstvem. [...] Texty obsahovaly hrubou vulgárnost s protisocialistickým a protispolečenským působením většinou exponující nihilismus, dekadenci a klerikalismus.“*

Již před soudním procesem v Československu s uvězněnými a pronásledovanými umělci vyjadřovalo solidaritu mnoho lidí často protichůdných názorů a postojů, kteří se však sjednotili v obraně svobody projevu a případ dokázali zpopularizovat i v cizině. Toto společenství dalo téhož roku základ ke vzniku Charty 77, asi nejznámější československé opoziční iniciativy. Karásek Chartu podepsal hned po návratu z vězení. Na hrad Houska se již nesměl vrátit, žil tedy s rodinou v Praze, živil se jako myč oken. Začalo období, kdy byl soustavně sledován a šikanován tajnou policií: *„Žili jsme pořád v takovém výjimečném stavu: domovní prohlídky, zadržování, výslechy a tak. Jednou ráno mě odvedli uniformovaní policajti – ne příslušníci Státní bezpečnosti. V Košířích je pošta, oni mi dali pouta a přivázali mě u vchodu do té pošty k topení. Takže od rána chodili lidi na poštu, zdravili mě, ptali se, co tam dělám. Ale to já jsem nevěděl. Pak asi ve čtyři odpoledne přišel ten policajt a pustil mě. Měli prý za úkol mě zadržet, abych se nemohl setkat s nějakým rakouským ministrem, který tu byl na návštěvě a plánoval schůzku s chartisty. Tak to jen jenom taková ilustrace teroru, který na nás uplatňovali.“* Karásek dostal nabídku, aby se stal mluvčím Charty 77

(pro každý rok byli vždy tři mluvčí), nejdřív přijal a pak, s ohledem na rodinu, a především na těžce nemocnou ženu, odmítl.

Policejní tlak se stupňoval a na přelomu 70. a 80. let spustila Státní bezpečnost takzvanou akci Asanace, jejímž cílem bylo vyhnat disidenty ze země. Karáskovi se stali jednou z obětí a v roce 1980 odešli do exilu, nejdřív do Rakouska a poté do Švýcarska. Žili nedaleko Curychu, Karásek působil jako farář v Bonstettenu a v Hönggu a vystupoval na exulantských setkáních, účastnil se akcí na podporu lidských práv, kázal ve Svobodné Evropě i v curyšském Českém sboru Přemysla Pittera. Do Čech se vrátil až po pádu komunistického režimu, natrvalo v roce 1997.

Po návratu působil jako farář v pražském staroměstském sboru U Salvátora, koncertoval, vydával desky (hned v roce 1990 vyšlo např. album Řekls už ďáblu ne?) a v dobrém slova smyslu se stal známou osobností českého veřejného života. V roce 1998 vyšla kniha Sváťa Karásek – Víno tvé je výborné, soubor obsáhlých rozhovorů, které s Karáskem vedli evangeličtí faráři Štěpán Hájek a Michal Plzák, o rok později byly pod názvem „*V nebi je trůn*“ knižně publikovány jeho básně a písňové texty, roku 2000 následovala kniha Boží trouba, soubor padesáti kázání. Karásek se angažoval i v praktické politice: v roce 2001 byl členem Rady České televize, o rok později byl zvolen do Poslanecké sněmovny jako nezávislý kandidát středové strany Unie svobody – Demokratická unie, do níž později vstoupil. Také zastával post vládního zmocněnce pro lidská práva. Koncem „*nulých let*“ s politikou skončil a kvůli zdravotním potížím omezil veřejné aktivity, což ale neznamená, že by seděl doma a domov neopouštěl: „*Občas přijdu i do kostela, k Salvátorovi [...]. To je moje staré místo a sedím v lavici mezi lidmi. Jsem na té druhé straně [...].*“

Autor textu Adam Drda